

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย*
AN APPLICATION OF THE THREFOOLD TRAINING FOR PUPILS' LEARNING IN THE
PRIMARY SCHOOL IN THE SIXTH YEAR CLASS IN CHUMPON PHON PISAI
KINDERGARDEN SCHOOL, PHON PISAI DISTRICT, NONGKHAI PROVINCE

พระครูวินัยธร ชัยเดช อธิปญโญ (ปัญสุวรรณ)¹
Phrakhruvinaithon Chaiyadech Adhipanyo (Pansuwan)¹
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.¹
Email : atippanyoo1977@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย และ(3) เพื่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 26 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา พบว่าหลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ และเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ มีหลักสำคัญ 3 ประการคือ 1) อธิศีลสิกขา 2) อธิจิตตสิกขา 3) อธิปัญญาสิกขา 2) สภาพปัจจุบันกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1. มีคุณธรรม จริยธรรม 2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต 3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก และ 5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย 3) การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปได้ว่า 1) แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ กลุ่มตัวบ่งชี้ที่ได้ดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิสุทธิโพธิ์แล้วสถานศึกษาต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป 2) แนวทางพัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้นำแนวทางพัฒนาตามมาตรฐานที่นำเสนอไว้ในด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการ

สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม มาใช้เป็นแนวทาง พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

คำสำคัญ : 1. การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา 2. การเรียนรู้ 3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ABSTRACT

The objectives of this research are (1) to study the learning process according to the Threefold Principles in Buddhism (2) to study the current state of the learning process of Grade 6 students in Jumpol Phon Phisai Kindergarten School. Phon Phisai District Nong Khai Province and (3) for the application of the Threefold Principles for the learning of Grade 6 students in Jumpol Phon Phisai Kindergarten School. Phon Phisai District Nong Khai Province It is qualitative research. The sample group used in the research was a group of monks, administrators, teachers, and parents of students, totaling 26 monks/people. The research tools were interviews, Descriptive data analysis was analyzed.

The results of the research found that: 1) the learning process according to the principles of the Three Sikkhas in Buddhism was found to be the principle for developing life in order to be successful and is a perfect person according to Buddhist principles. There are 3 important principles: 1) adhisilasikkha 2) adhicitasikkha 3) adipannasikkha 2) the current condition of the learning process for students in Grade 6 found that the focus is on developing students to be good, intelligent, happy people with the potential to continue their education. and make a living Therefore it is set as the aim. To happen to students when they complete their basic education as follows: 1. Have morality and ethics 2. Have international knowledge and have the ability to communicate, think, solve problems, use technology and have life skills. 3. Have good physical and mental health, have good habits, and love to exercise. 4. Have patriotism. Have awareness of being a Thai citizen and a citizen of the world and 5. Have awareness of preserving Thai culture and wisdom. 3) The application of the Threefold Principles for learning of students in Grade 6 can be summarized as: 1) Guidelines for developing the identity of a Buddhist school Which group of indicators is fully operational according to the focus on the identity of Buddhist schools The educational institution must maintain it to remain sustainable 2) Guidelines for developing the quality of education in educational institutions Use the development guidelines according to the standards presented in the aspect of learner quality. Educational management, creating a learning society the identity of

the educational institution and promotional measures Let's use it as a guideline. Develop the quality of educational provision in educational institutions.

Keywords : 1. Application of Threefold Principles 2. Learning 3. Grade 6 students

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันการพัฒนาเด็กไทยให้มีความรู้ความสามารถในทักษะด้านต่าง ๆ ถือได้ว่าเป็นความสำคัญมาก เพราะเด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าสูงสุดเหนือทรัพยากรใด ๆ ในโลก เด็กทุกคนมี คุณค่าในตัวเองหรือมีความพิเศษในตัวเองที่มีความแตกต่างกัน ทุกคนมีความคาดหวังให้เด็กได้เจริญเติบโตในครอบครัวที่เพียบพร้อมได้รับการ พัฒนารอบด้านทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา มีที่อยู่ มีอาหารกิน สนองความต้องการพื้นฐานทางกายได้เพียงพอ มีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต มีความรักที่ดีได้มาตรฐาน ความผูกพันที่อบอุ่น ความเอื้ออาทร การแบ่งปัน ความอบอุ่นมีการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดี รู้ผิดชอบชั่วดี มีมานะบากบั่น มีความรับผิดชอบ มี เหตุผล ควบคุมอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม มีความเข้าใจในทุกเหตุการณ์ รู้จักตนเอง และพึ่งตนเองได้ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติยามวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดในมาตรา 81 ว่า ให้จัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม โดยปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เสริมสร้างความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องกับการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สถาบันพระปกเกล้า, 2545)

ขณะเดียวกัน ก็ต้องมีการปฏิบัติกล่าวคือการเรียนการสอนเป็นไปตามธรรมชาติซึ่งเกิดจากการร่วมมือกัน ระหว่างครูกับนักเรียน จึงจะสามารถทำให้การเรียนเกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งสอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่าโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพเพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคต ดังนั้นการพัฒนา ฝึกฝนอบรมเพื่อให้มนุษย์มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม จิตอาสา มีความมั่นคงในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีความเข้าใจในปัญหาของชีวิต และตระหนักในคุณค่าของหลักพุทธธรรมคือคำสอนของพระพุทธเจ้าให้มากขึ้น จึงเป็นความจำเป็นที่ทุกฝ่าย ต้องให้ความร่วมมือกัน ครอบครัว โรงเรียน จึง มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างสำคัญยิ่ง ในการดูแลแนะนำ สอนสั่ง ฝึกฝน กล่อมเกลา จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทั้งศาสตร์และศิลป์อย่างเหมาะสม ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เจริญเติบโตเป็นมนุษย์เต็มตัว ทั้งด้านความคิด ความสามารถและมีความสุข ครู จัดว่า เป็นปูชนียบุคคลที่มีอิทธิพลกับเด็กนักเรียน รองจากบิดามารดาที่คอย อบรมสร้างเสริมสติปัญญาและจริยธรรมคุณงามความดีให้แก่เด็ก ครูที่มีคุณธรรม จริยธรรม เท่านั้นสามารถช่วยพัฒนาระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนได้ กล่าวคือ ครูควรเป็นผู้มี บทบาททั้งในด้านการสอน และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเชิงคุณธรรมและจริยธรรม การพัฒนามนุษย์บางครั้งอาจพบในมิติของการพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนา สังคมโดยสาระแล้วก็คือการพัฒนามนุษย์ เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้ดีขึ้น เพียงแต่ การพัฒนาสังคมจะมองใน

มิติของโครงสร้างโดยรวม ซึ่งรวมเอาสังคม การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษาและศิลปวัฒนธรรมและบริบทอื่น ๆ เข้าไว้ด้วย “แต่เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา อยู่ที่คน เพราะคนเป็นทั้งผู้ถูกพัฒนาและเป็นผู้รับผลของการพัฒนา” ดังนั้นการพัฒนาคนจึงรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม วัฒนธรรมและเป้าหมายของการพัฒนาคน กลุ่มคน หรือสังคม คือความอยู่ดีกินดีด้านต่าง ๆ หรือสภาพสังคมที่ดี ซึ่งรวมถึงสภาพเศรษฐกิจ และการเมืองด้วย ที่สุดผลต้องเป็นไปเพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เหมือนการมองดูทิวทัศน์ จะผ่านอะไร ผ่านวัตถุชนิดใด ราคาแพงแค่ไหนเพียงใด ที่สุดก็เพื่อให้มองเห็นความสวยงามของ ทิวทัศน์นั้น ๆ ได้เต็มที่ แต่ขณะนี้กำลังมองการพัฒนามนุษย์ โดยผ่านพระพุทธศาสนา หรือใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลางในการพัฒนามนุษย์ มนุษย์มีศักยภาพที่พัฒนาตนได้ และเมื่อได้รับการฝึกฝนอบรมแล้วก็เป็นผู้ประเสริฐ สุดซึ่งต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ที่จะพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์เป็นผู้ฝึกหัดให้ ตัวมันเองไม่สามารถ จะฝึกฝนอบรมตนเองได้ และเมื่อผ่านการฝึกหัดแล้วในเวลาที่ใช้งาน ก็ต้องให้มนุษย์อีกนั้น แหละ เป็นผู้นำเอามันไปใช้งานในด้านต่าง ๆ ตามที่ได้รับการฝึกหัดมาเท่านั้น (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2539)

ส่วนมนุษย์นั้นมีความสามารถที่จะฝึกฝนอบรมตนเองได้ และเมื่อผ่านการฝึกฝนพัฒนาตนเองได้แล้วย่อมเป็นผู้ที่ประเสริฐสูงสุด ดังมีพระพุทธพจน์ที่ว่า “วิชาจรณสมปนโน โส เสฏโฐ เทวมาเนสุ ผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ (คือพัฒนาอบรมตนแล้ว) ประเสริฐสุดทั้งในหมู่เทวดาและมนุษย์” ไม่ใช่เพียงแต่ในหมู่มนุษย์เท่านั้น แม้แต่ในหมู่ของเทวดาทั้งหลาย มนุษย์ที่พัฒนาตนเองแล้ว ก็ยังประเสริฐสูงกว่า “วรมสสุ ตรา ทนตา อาชาเนีย จ สนิธวา กุญชรา จ มหานาคา อตตทนต์ ตโต วร ม้าอัสตรม้าอาชาไนย ม้าสินธพ และช้างกุญชร ผู้มหานาคชนิดที่นายความฝึกแล้ว จึงเป็นสัตว์ประเสริฐแต่บุคคลผู้ฝึกตนแล้วประเสริฐยิ่งกว่านั้น” “มนุสสุตฺต สมพุทฺธ อตตทนต์ สมานิตา เทวาปิ นมสสนติ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งที่เป็นมนุษย์ ทรงฝึกพระองค์ มี พระทัยตั้งมั่น แม้เทวดา ก็น้อมนมัสการ” ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนที่ดำเนินงานตามวัฒนธรรมประเพณีไทยซึ่งมี รากฐานทางพระพุทธศาสนา เป็นต้นนี้ จะเน้นในระดับศีล ส่วนโรงเรียนที่มองในด้านหลักการศึกษาหรือหลักธรรมที่จะทำให้เข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิต ธรรมชาติของโลก และสิ่งที่ควรปฏิบัติต่อชีวิตต่อโลก เป็นต้นนี้ จะเน้นด้านปัญญา เหล่านี้เป็นภาพสะท้อนถึงความไม่ชัดเจนใน หลักไตรสิกขาว่าควรเริ่มจากจุดไหน เป็นต้น ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การศึกษา และการที่จะพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้า ต้องมีความชัดเจน ความมั่นใจ ซึ่งมีผลทำให้มีกำลังในขั้นปฏิบัติการและตรงกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เหตุนี้ แนวทางการดำเนินการโรงเรียนวิถิพุทธตามหลักไตรสิกขาว่า ถ้าเอาเพียง ปัญญา ไม่มีศีล ไม่มีสมาธิเป็นฐานก็จะจุ่นจ้าน จับจด วุ่นวาย ไม่ใช่ปัญญาที่แท้จริง ต้องมีทั้งศีลทั้งสมาธิ และต้องบรรจบที่ปัญญา และที่สำคัญ ต้องชัดเจนในเรื่องของหลักการ ระบบ และกระบวนการว่า ระบบของไตรสิกขาคืออะไร เป็นอย่างไร บูรณาการกันอย่างไร มีฐานเริ่มจาก อะไร จุดไหน เมื่อชัดแล้วจึงจะเดินหน้าไปได้ เรื่องของการศึกษาสำหรับมวลชนหรือสังคม จึงต้องไปร่วมกับกิจการด้านอื่นของสังคมที่จริงต้องมองทั้งสังคม นอกจากนั้น เมื่อมีความมุ่งหมายที่แท้จริง จริงจัง และชัดเจนก็จะนำไปสู่ความสำเร็จ แต่ความชัดเจนนั้นจะต้องมีเรื่อยไป ฉะนั้น เราจะต้องหาความชัดเจนเพิ่มเรื่อยไป ตรงนี้ท่านเรียกว่าไม่ประมาท อย่างน้อยไม่ ประมาทในการศึกษา อย่าไปนึกว่าเรารู้แล้ว เราพอแล้ว แต่จะต้องศึกษาเรียนรู้เรื่อยไปโดยไม่ ประมาทในการศึกษาเป็นข้อสำคัญ และไม่ประมาทในกิจการทุกอย่าง แล้วก็จะพาไปสู่ความสำเร็จ เพราะนี่คือตัวสติที่จะกระตุ้นเราให้พัฒนาและใช้ปัญญาอย่างจริงจัง

ด้วยเหตุผลการพัฒนาให้นักเรียนด้วยหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักไตรสิกขาใน พระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียน การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่าง จริงจังและเหมาะสมได้ต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน โรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย” โดยคาดหวังว่าจะช่วยทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนา อย่างสมบูรณ์ มีจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถนำหลักไตรสิกขา มาเป็นแนวทางให้ก้าวเดินไปอย่าง มั่นคงและมีความสุข ความเจริญตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย
- 2.3 เพื่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ได้ทราบกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา
- 3.2 ได้รู้สภาพปัจจุบันกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย
- 3.3 ได้ผลการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย ในรูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาจากเอกสาร แหล่งข้อมูลหลักซึ่งนำมาจากพระไตรปิฎก วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ งานวิจัย คำบรรยาย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและการศึกษา สภาพปัจจุบันของการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำของผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เป็นการสร้างและพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเฉพาะ โรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลดังนี้ กลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นพระสอนศีลธรรมโรงเรียนอำเภอโพธิ์พิสัย ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย ครูโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัยนักเรียนโรงเรียน

อนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย รวมทั้งสิ้น จำนวน 26 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ในการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งมีวิธีดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ดังนี้ 1. สร้างแบบสัมภาษณ์จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำร่างแบบสัมภาษณ์เพื่อเข้าพบที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามที่ที่ปรึกษาแนะนำ 2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากที่ปรึกษา เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความความเที่ยงตรงของเครื่องมือก่อนที่จะไปลงสัมภาษณ์ภาคสนามจริงจำนวน 3 ท่าน หลังจากที่ผ่านมาการตรวจสอบเครื่องมือของการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านแล้ว นำแบบสัมภาษณ์เข้าพบที่ปรึกษาเพื่อปรับแก้ตามที่ผู้ทรงได้ทำการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ก่อนที่จะลงเก็บข้อมูลภาคสนาม 3. นำแบบสัมภาษณ์ และขอหนังสือจากบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตหนองคาย เพื่อทำการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการสัมภาษณ์ ตามกรอบของวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะที่มีการกำหนดไว้แล้ว และการขออนุญาตบันทึกเสียง และถ่ายภาพ มีขั้นตอนดังนี้ 1) เข้าพบปะกับผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย เพื่อจัดประชุมวางแผนในการดำเนินกิจกรรม 2) การจัดเวทีประชุมคณะครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ความ ต้องการ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนในโรงเรียน 3) จัดทำแผนปฏิบัติการ 1) กำหนดผู้รับผิดชอบโครงการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการ 2) ปฏิบัติการตามกิจกรรมต่าง ๆ 4) ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ 1) สังเกตการณ์ดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนด 2) บันทึก เก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติการของผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู และนักเรียน 3) ประเมินผลการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียน 5) ติดตามประเมินผล และความก้าวหน้าของแผนงาน/โครงการ/แผนปฏิบัติงาน เพื่อดูผล การดำเนินงาน ตลอดจนความก้าวหน้าของกิจกรรมที่ได้ดำเนินไปแล้ว และกิจกรรมที่ยังไม่ สามารถ ดำเนินการตามแผนผลการปฏิบัติงานที่พึงพอใจปัญหาอุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงาน การประเมินผลทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อสะท้อนการปฏิบัติ ซึ่งอาจต้อง กลับไปดำเนินการซ้ำอีกบางขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดการประเมินเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย ในส่วนของการสร้างและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย โดยประเมินผล ร่วมกันของผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูในโรงเรียน 6) สะท้อนผลการปฏิบัติ 1) นำข้อมูลที่ได้อภิปราย ผลการปฏิบัติ 2) หาแนวทางปรับปรุง พัฒนาส่วนที่เป็นปัญหาและยังไม่สมบูรณ์เพื่อเสริมสร้าง การปฏิบัติงานการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 7) สรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์พิสัย อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เพื่อแสดงความคิดเห็นด้วยเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมี ส่วนร่วม (เทคนิค AIC) ทำให้ข้อมูลที่ได้มามี

ความ น่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้อง โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเอกสาร แล้วบรรยายเชิงพรรณนาตามสภาพความเป็นจริงตามที่ได้สัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยด้านเอกสาร สืบค้นหลักไตรสิกขาจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการวิเคราะห์หลักธรรมทางพุทธศาสนา การสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน โดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาเป็น รูปแบบหรือเครื่องมือหรือแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย ธรรมะหลักที่ถือเป็นหัวใจและเป็นกรอบแนวทางพัฒนานักเรียนแบบพุทธวิธีคือ หลักไตรสิกขา ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นสำรวจเอกสาร เป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่าง ๆ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวารสาร และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิด ในการดำเนินการวิจัย 2) ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการบันทึกข้อมูล ด้วยการลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ ดังนี้ คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความแล้วทำอัญประกาศซึ่งจะกระทำเมื่อข้อความนั้นอยู่ในเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้ คือเป็นข้อความสำคัญมาก เป็นข้อความที่จะมีการพิสูจน์ หรือทดสอบข้อเท็จจริงเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของตนเอง เป็นข้อความที่เขียนไว้ดีมาก ถ้อยคำสำนวนกะทัดรัด ชัดเจนซึ่งจะถอดความเป็นภาษาของผู้วิจัย เองอาจทำได้ไม่ดีเท่าเดิม และข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เพื่อสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มา เนื้อหา และความสมบูรณ์ ของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลัง เรียงตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป 4) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย วิเคราะห์การสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย และวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ ทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย ตามลำดับ 5) ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารสำเร็จเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยนำผลที่ได้ จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นไปผสมผสานในการวิเคราะห์ร่วมกับการวิเคราะห์เชิง คุณภาพ ที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการอธิบายเพิ่มเติม จึงนำมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป 6) ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5. ผลการวิจัย

5.1 กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา พบว่า หลักการพัฒนาชีวิต เพื่อให้ประสบ ผลสำเร็จ และเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ มีหลักสำคัญ 3 ประการคือ 1) อธิศีล

ลสิกขา คือ ศึกษา เรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดังาม 2) อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็น สมานิ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง

5.2 สภาพปัจจุบันกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์ชัย อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดหนองคาย พบว่า มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต 3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และ 5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

5.3 การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์ชัย อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดหนองคาย สรุปได้ว่า 1) แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ กลุ่มตัวบ่งชี้ใดที่ดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธแล้วสถานศึกษาต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป กลุ่มตัวบ่งชี้ใดที่ยังมิได้ดำเนินการต้องจัดดำเนินการ ให้มีขึ้น และให้นำแนวทางพัฒนาที่นำเสนอไว้ในด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ และด้านการเรียนการสอนมาใช้เป็นแนวทาง พัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 2) แนวทางพัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้นำแนวทางพัฒนาตามมาตรฐานที่นำเสนอไว้ในด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม มาใช้เป็นแนวทาง พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา พบว่า หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบ ผลสำเร็จ และเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ มีหลักสำคัญ 3 ประการคือ 1) อธิศีลสิกขา คือ ศึกษา เรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดังาม 2) อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็น สมานิ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร (โกศลสุภวัฒน์) (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการใช้หลักอริยบท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอริยบท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านความประพฤติ ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว และด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการศึกษา นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและมีความพอใจพอใจที่จะทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้ และพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอด้านความ

ประพจน์ นักเรียนมีทัศนคติที่ดีของครูอาจารย์ เพียรพยายามประพจน์ปฏิบัติตนให้สมการเป็นนักเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว นักเรียนเคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดาอบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร อยู่ในระดับมาก และด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน นักเรียนรักและภาคภูมิใจในโรงเรียนของตน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนที่มีเพศ ห้องเรียนต่างกันการใช้หลักอริยาบท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนแตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยแตกต่างกัน พบว่า การใช้หลักอริยาบท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

6.2 สภาพปัจจุบันกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุมพลโพธิ์ชัย อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย พบว่า มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต 3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และ 5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชัยพร ชยเสโน (โพธิ์ชัย) (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามหลัก “บวร” ของ โรงเรียนบ้านแครายเกษตรพันธุ์พิทยาคาร ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนต่อการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ ด้านขั้นเตรียมการ ด้านขั้นดำเนินการ และด้านขั้นการติดตามประเมินผลระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนต่อปัญหาการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธในภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ ด้านปัญหาขั้นเตรียมการ ด้านปัญหาขั้นดำเนินการ และด้านปัญหาขั้นการติดตามประเมินผล 2. กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพื่อพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย (1) ขั้นเตรียมการ ได้เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมวางแผน กำหนดแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ (2) ขั้นดำเนินการ ในภาพรวมทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการ ด้วยความความซื่อสัตย์จริงใจ ตั้งใจในการทำโครงการอย่างต่อเนื่อง (3) ขั้นการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ พบว่า มีการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นประจำทั้งภาคการศึกษาและประจำปี รวมทั้งมีส่วนร่วมเผยแพร่ผลการดำเนินการ ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบ 3. ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพื่อพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย (1) ขั้นเตรียมการ พบว่าประเด็นหลักคือ ผู้ปกครองนักเรียนไม่มีเวลามาร่วมประชุม

วางแผน เพราะส่วนมากจะมีอาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีเวลาว่างตอนเย็นและวันหยุดเสาร์วันอาทิตย์ แต่เป็นเวลาที่โรงเรียนเลิกเรียนไปแล้ว (2) ขั้นตอนการ พบว่าเป็นผลต่อเนื่องมาจากปัญหาขั้นเตรียมการ ที่ดูเหมือนว่าชุมชนมีส่วนร่วมการสนับสนุนโครงการไม่มากพอ ทำให้ขาดองค์ประกอบบางส่วนในการขับเคลื่อน (3) ขั้นตอนการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ คือ การที่ชุมชนและวัดยังมีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อยเกินไปในการดำเนินการตั้งแต่การควบคุม กำกับ ติดตาม และการประเมินผลการดำเนิน 4. แนวทางที่เหมาะสมในกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพื่อพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย (1) ขั้นเตรียมการ คือ การมีส่วนร่วมวางรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เรียกว่า “บวร” (2) ขั้นตอนการ คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนวัด และโรงเรียนมีบทบาทร่วมกันในการระดมทรัพยากร สรรหาบุคลากรที่มีความรู้เข้ามาขับเคลื่อนเพื่อจัดการเรียนการสอนในโครงการด้วยกัน (3) ขั้นตอนการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ คือ การมีส่วนร่วมวางรูปแบบ โดยมีการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อแก้ปัญหาและนำผลมาปรับปรุงเพื่อพัฒนาต่อไป

6.3 การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอนุบาลจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย อำเภอนพพิตย จังหวัดหนองคาย สรุปได้ว่า 1) แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ กลุ่มตัวบ่งชี้ใดที่ดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธแล้วสถานศึกษาต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป กลุ่มตัวบ่งชี้ใดที่ยังไม่ได้ดำเนินการต้องจัดดำเนินการ ให้มีขึ้น และให้นำแนวทางพัฒนาที่นำเสนอไว้ในด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ และด้านการเรียนการสอนมาใช้เป็นแนวทาง พัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ 2) แนวทางพัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้นำแนวทางพัฒนาตามมาตรฐานที่นำเสนอไว้ในด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม มาใช้เป็นแนวทาง พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาดำรงค์ ปุชิตชโย (สัมพะวงศ์) (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้ตามหลักพุทธ 5 ของผู้เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า 1. การเรียนรู้ตามหลักพุทธ 5 ของผู้เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือพุทธสุตา ตั้งใจเรียน วจสา ปริจิตา ท้องจำจนคล่องปาก ธตา ทรงจำเนื้อหาที่เรียน มนสาอนุเปกขิตา ใส่ใจนึกคิดตรึกตรอง ทิฏฐิยา สุปฏิวิฐา เข้าใจเนื้อ หาบทเรียนที่นักเรียนเห็น ตามลำดับความสำคัญของ เรียนรู้ตามหลักพุทธ 5 2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้เรียนมีต่อการเรียนรู้ตามหลักพุทธ 5 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้เรียนที่มีสถานภาพ อายุ และชั้นเรียนผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ตามหลักพุทธ 5 ไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการเรียนรู้ตามหลักพุทธ 5 ของผู้เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี มีดังนี้ 3.1 ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ควรมีกัลยาณมิตรกับนักเรียนทุกรูป และมีเทคนิคการสอนหลักไวยากรณ์บาลี เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาบาลีให้มาก 3.2 นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ต้องทำความเข้าใจหลักไวยากรณ์บาลี โดยใช้การเรียนรู้ตามหลักพุทธ 5 เพื่อให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จในการเรียนบาลี

7. องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยพบว่าหลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบผลสำเร็จและเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวทางพุทธ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ พัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษา ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 ควรที่จะมีกรอบที่นำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาส่วนนี้ การพัฒนาครูและนักเรียนไปพร้อมกัน ทั้งความรู้ทางหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวิชาการตามโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการบูรณาการเข้ากับวิชาที่เรียน อย่างน้อยควรประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ คือ 1) แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ เช่น ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ด้านการเรียนการสอน ผลการประเมิน จะทำให้สถานศึกษาได้ทราบถึง จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และต่อจากนั้นจึงนำเอาจุดที่ควรพัฒนาดังกล่าวมากำหนดเป็นแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 มีการนำหลักไตรสิกขา เพื่อสร้างแบบแผนการเรียนรู้ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ถ่ายทอดกลุ่มเด็ก และคุณครูมีความเข้าใจในหลักธรรมไปพร้อมกันกับนักเรียน

8.2.2 พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการสอน อธิบาย สร้างองค์ความรู้ หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง วัด และโรงเรียน โดยมีจุดประสงค์เดียวกัน คือ การพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม และจริยธรรม

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 ควรมีการวิจัยผลของการสร้างและพัฒนาระบบการเรียนรู้องค์ความรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา ในกรณีอื่นอีก

8.3.2 ควรมีการวิจัยพุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา เพื่อนำผลมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

8.3.3 ควรมีการวิจัยผลของการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา เปรียบเทียบกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศาสตร์สมัยใหม่

8.3.4 ควรมีการวิจัย การพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้วยหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะในสังคมปัจจุบัน ครูมีปัญหาการกู้เงินสหกรณ์ ที่เป็นข่าว จำนวนมาก และปัญหาอื่น ๆ เพื่อที่จะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

9. เอกสารอ้างอิง

- พระครูปลัดศกดิ์ มหาวิโร (โกศลสุภวัฒน์). (2560). ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2539). การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- พระมหาชัยพร ชยเสโน (โพธิ์อิม). (2565). การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามหลัก “บวร” ของโรงเรียนบ้านแครายเกษตรพันธุ์พิทยาคาร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาดำรงค์ ปุชิตชโย (สัมพะวงศ์). (2562). การเรียนรู้ตามหลักพุทธสุต 5 ของผู้เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2545). สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของคุรุสภา.

10. คำขอบคุณ

งานวิจัย เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเอาใจใส่ในงานการให้คำปรึกษาและมีเมตตา ยิ่งของ พระครูจิรธรรมธัช, รศ.ดร. ประธานที่ปรึกษา และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ที่สุด ขอขอบคุณสถาบันภาษาบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตหนองคาย ที่ได้ช่วยแปลบทความย่อภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย